Az ipari parkok helye, szerepe és jelentősége Magyarország területfejlesztésében

CSISZÁRIK MIKLÓS

Magyarországon az ipari parkok ismertsége és elismertsége napjainkban meglehetősen változó képet mutat. Még a vállalkozók, önkormányzatok, sőt a szakemberek sem tudják pontosan definiálni, melyek azok a lehetőségek, amelyek az ipari parkok kialakításában, fejlesztésében rejlenek. A kialakult kép szerint az ipari parkok vagy üresen tátongó, kijelölt mezőgazdasági területek, vagy pedig lepusztult, régi ipari telepek, melyek arra várnak, hogy megújuljanak, de mindezt nem sok sikerrel teszik. Sok a sztereotípia tehát, amelynek eloszlatásáért elsősorban az ipari parkok üzemeltetői és az ipari parkok szervezeteinek vezetői tudnak sokat tenni.

Magyarországon meglehetősen sok ipari park található; mondhatni, minden kistérségre jut egy. A 90-es évek második felében indult iparipark-program kezdeményezései mára világossá tették, hogy van jövője az ipari parkoknak; a kérdés csak az, hogy az önálló fejlesztés közben megvalósulhat-e egyfajta együttműködés a parkok között vagy nem.

A tanulmány első részében az ipari parkok történelmi kialakulása kap helyet a rendszerváltás utáni Magyarországon. A tanulmány második részében az „Ipari Park" cím pályázatának lépései és elemzése kerül megvilágításra. A cikk utolsó részében pedig bemutatásra kerülnek az ipari parkok a statisztika tükrében.

Ezen elemzések forrásául egyrészt a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium által közzétett információk, másrészt a Központi Statisztikai Hivatal adatai szolgáltak, de a Nemzeti Fejlesztési Terv ipari parkokra vonatkozó megjegyzéseit is figyelembe vettem.

1. Az ipari tevékenység szerepének átalakulása a rendszerváltás utáni Magyarországon

Az ipari zónák, parkok megjelenését a rendszerváltást követő struktúraváltás hozta magával. 1986–96 között a termelő, kereskedelmi és pénzügyi ágazatokban jelentős változások történtek. E tíz év első éveit a tulajdonosi szerkezet megváltozása, az ipari termelés és a foglalkoztatás válsága jellemezte. 1992 után kezdődött az érdemi szerkezetváltás a külföldi tőke beáramlásával. Bár a magyar ipari parkok kialakulását az első években a spontán szerveződés jellemezte, a 90-es évek közepén a kormányzat is bekapcsolódott fejlesztésükbe – felismerték, hogy az ipari park egyszerre kiváló eszköze a befektetés-ösztönzésnek, a munkahelyteremtésnek, a technológiafejlesztésnek és a területi egyenlőtlenségek mérséklésének (amely a regionális politika egyik fontos alapelve).

Az ipari parkok fejlődését 1997 óta kétlépcsős rendszerben segíti a gazdasági tárca. Az első lépcső az „Ipari Park“ cím pályázat, a második pedig további támogatási lehetőségeket jelent a cím birtokosainak (infrastruktúra-fejlesztés, állami társfinanszírozás). (Hajdu 2004).

1997–98 között inkább a hagyományos ipari, gazdasági központok pályáztak az „Ipari Park” címre. A következő években már szélesebb településkör kapcsolódott be a rendszerbe, miután tudatos tevékenységgé vált a területfejlesztés. A parkok létesítése összetett folyamat, mely a terület kijelölésétől a szervezet létrehozásán át az első települők befogadásáig tart. Ez gazdasági és politikai érdekeket egyaránt megmozgatott. A sajnálatos tény az, hogy a kilencvenes évek elején még nem voltak megyei, regionális területfejlesztési koncepciók, így a programok nem tudtak integrálódni az ország fejlesztési elképzeléseibe. (www.innovacio.hu)

2. Az „ipari park” cím pályázat[1] bemutatása és elemzése

A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (továbbiakban: GKM) által kiírt pályázat *célja*, hogy a napjainkra kialakult és megszilárdult ipari parkok rendszerében újabb és újabb parkok nyerjék el a címet, mely lehetőséget nyújt további támogatások elérésére. Másik fontos cél, hogy a címet már viselő ipari parkok pályázzanak az „Integrátor Ipari Park” minősítésre. A pályázat alapját a 186/2005. (IX. 13.) Kormányrendelet képezi, melyben további elemként szerepel a „kistérségi gazdaságfejlesztő ipari park” (a területileg illetékes Fejlesztési Tanácsokkal való együttműködési készség alapján adható a cím). Az említett rendelet részletesen tartalmazza az „Ipari Park” cím viselésének (pl. a pályázat beadásakor már legalább 5 olyan vállalkozóval legyen a parknak szerződése, amelyek együttesen 100 főt foglalkoztatnak teljes munkaidőben) és megszüntetésének szabályait.

Az *„Ipari Park” cím elnyerésére pályázhat* az az ipari parkot megvalósító és/vagy üzemeltető belföldi székhelyű, jogi személyiségű gazdasági társaság, közhasznú társaság és helyi önkormányzat, amely kedvező infrastruktúrával, szolgáltatásokkal és szakmai háttérrel vonzó befektetési lehetőséget kínál a vállalkozások betelepedéséhez. Az *„Integrátor Ipari Park” cím elnyerésére* az az előzőekben felsorolt szervezet pályázhat, amely már elnyerte az „Ipari Park” címet.

Nem pályázhat egyik címre sem olyan szervezet, amely

– csődeljárás, felszámolás vagy végelszámolási eljárás alatt áll, ill. olyan önkormányzat, amely adósságrendezési eljárás alatt áll,

– saját tőkéjét elvesztette vagy nem rendelkezik saját tőkével (kivéve az önkormányzatok),

– a pályázat benyújtását megelőző három naptári éven belül az államháztartás alrendszereiből juttatott valamely támogatással összefüggésben a támogatási szerződésben vállalt kötelezettségét nem vagy csak részben teljesítette,

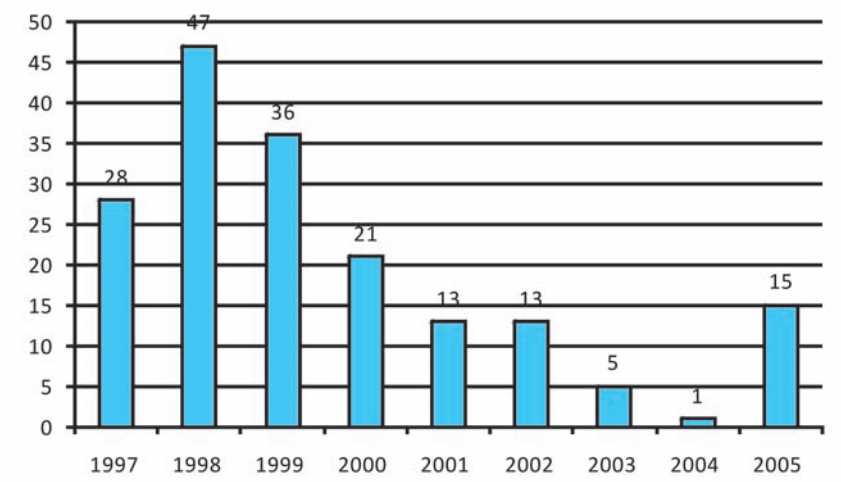
[1] www.logsped.hu.

– lejárt esedékességű, 60 napot meghaladó, nem vitatott vagy bíróság által megállapított jogerős adó vagy adók módjára behajtható köztartozással bír, kivéve, ha az adóhatóság számára fizetési halasztást vagy részletfizetést engedélyezett,

– a pályázat benyújtását megelőző két naptári éven belül az államigazgatási szerv határozatával vagy annak bírósági felülvizsgálata esetén a bíróság munkavállalók bejelentés nélküli vagy munkavállalási engedély nélküli foglalkoztatása miatt jogerősen bírság megfizetésére kötelezett.

A *pályázat megnyerése pénzügyi támogatást nem jelent*, de az „Ipari Park" cím elnyerése feltétele a logisztikai központok és ipari parkok minőségi szolgáltatásainak fejlesztését célzó pályázatokon való részvételnek. Az „Integrátor Ipari Park" cím erkölcsi értékű, amelyet viselői marketingcélokra használhatnak fel.

Az alábbi ábra az „ipari park" címet elnyert zónák számát mutatja 1997–2005 között. A parkok részletes listáját az 1. sz. melléklet tartalmazza.

Forrás: www.gkm.gov.hu dokumentumai alapján saját szerkesztés

1. ábra: Nyertes „ipari park" cím pályázatok száma 1997–2005 között

3. Ipari parkok Magyarországon a statisztika tükrében[2]

Az ipari parkok a létrehozásukat elősegítő fejlesztési programról szóló döntést (1996), majd a szervezett programindítást (1997) követően gyors – mennyiségi – fejlődésnek indultak. A parkok fejlődése a 2001–2003-as visszaesést követően 2004-ben ismét megindult és meghaladta az ipari fejlődés országos átlagát. A parkok fejlesztési stratégiájának legfőbb eleme a kis- és középvállalkozások betelepítésének elősegítése.

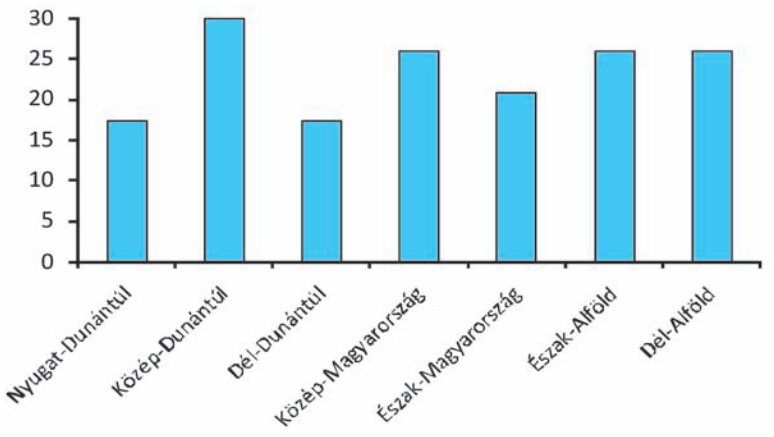
[2] www.gkm.gov.hu.]

Érdekességként jegyzem meg, hogy *Magyarország, s egyben Kelet-Közép-Európa első ipari parkja Győrben jött létre*. A Győri Nemzetközi Ipari Parkot 1987-ben kezdték megszervezni osztrák kezdeményezésre. A Győrtől alig öt kilométerre fekvő, 126 hektárnyi terület kiváló logisztikai adottságokkal rendelkezik. A kialakítás során a földterületet a magyar fél apportálta, míg az eszközökhöz szükséges tőkét az osztrákok biztosították. Jelenleg nyolc ország 50 vállalata tevékenykedik a területen, mintegy 7000 főt foglalkoztatva. A park beépítettsége 75%-os, és folyamatos az új befektetők érdeklődése is (Hajdu 2004).

2005 végére, tehát a Győri Nemzetközi Ipari Park megalakulásától számított csaknem két évtized múlva, 179 projekt nyerte el az „Ipari Park" címet. Ezek többségében (151 parkban) már több vállalkozás működik; kiépült infrastruktúra és az EU-normáknak megfelelő rendezési-területfelhasználási szabályozással rendelkeznek. (Figyelembe véve, hogy a NUTS-rendszer értelmében 168 statisztikai kistérség található Magyarországon, ez azt jelenti, hogy csaknem minden kistérségben található ipari park, ami meglehetősen nagy számnak bizonyul.) Körülbelül 30–40 park szakmai tevékenysége jóval túlmutat önmagán; képesek a kisebb-nagyobb térség vállalkozásaival együttműködve a térség gazdasági fejlődésének folyamatosságát biztosítani, elsősorban inkubációs tevékenységgel (az ipari park környezetében tevékenykedő vállalkozások fejlődését ezzel segítik elő).

Elmondható, hogy az ipari parkok nemzetgazdasági szerepe jelentős, de regionális szinten eltérések tapasztalhatók. Kulcstényező lesz további fejlesztésükben, hogy milyen módon tudják a vállalkozásokat a globális és az európai gazdasági együttműködésbe integrálni.

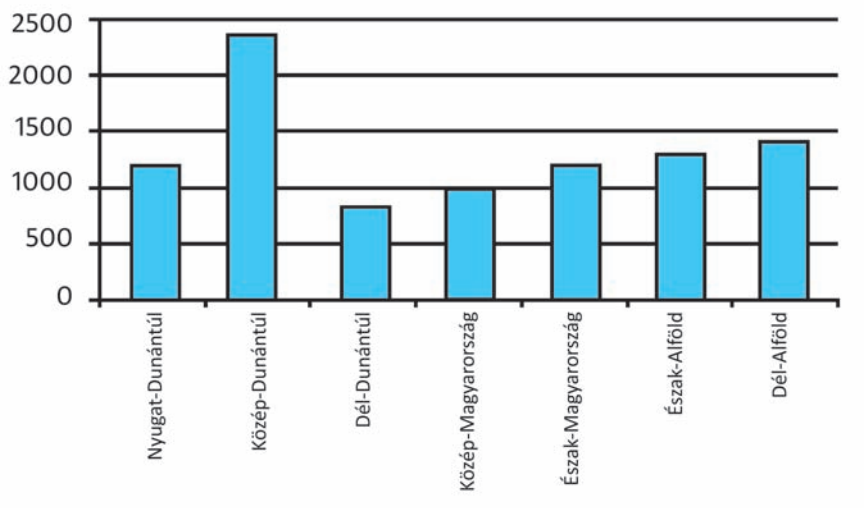
A következő ábra az ipari parkok elhelyezkedési arányát mutatja az ország régióiban. Kiemelkedően sok ipari park van a Közép-Dunántúlon, és ehhez képest kevés a Nyugat- és Dél-Dunántúlon.

Forrás: www.gkm.gov.hu

2. ábra Az ipari parkok száma régiónként 2004-ben

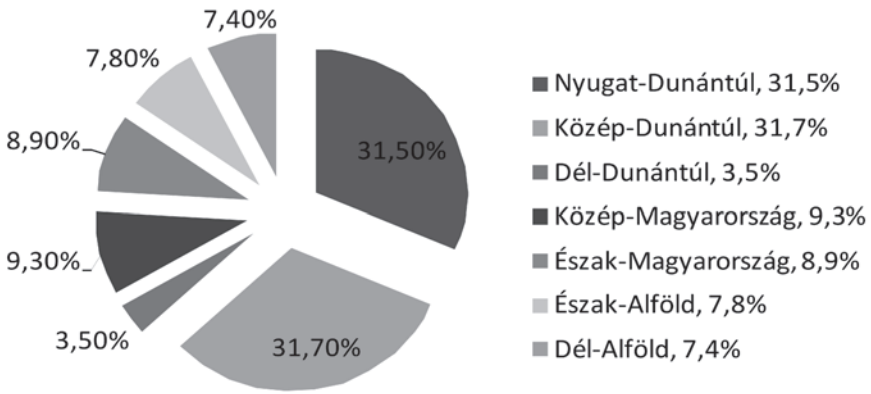
Az „ipari park” címmel rendelkező területek összterülete 2004 végén 9098 hektár volt. A parkok beépítettsége 47%, ami azt jelenti, hogy még 4280 hektár – többnyire teljes alapinfrastruktúrával ellátott – terület várja a befektetőket. Az ipari parkok területének nagyságát mutatja a következő ábra (a Közép-Dunántúl kiugróan magas értékét a Tatabányai Ipari Park több mint 400 hektáros területe erősen befolyásolja).

Forrás: www.gkm.gov.hu

3. ábra. Az ipari parkok területe régiónként (ha)

2004 végén 151 ipari parkban volt betelepült cég, összesen 2571 vállalkozás működött az ország parkjaiban. A vállalkozások száma Dél-Alföldön volt a legnagyobb (468 db), de Közép-Dunántúlon is magas volt ez az érték (440 db). A legkevesebb vállalkozás a dél-dunántúli ipari parkokban volt (kb. 200 db). Ettől jelentősen eltérő képet mutat a következő, 4. ábra, melyből kiderül, hogy Nyugat-Dunántúlon is jelentős a beruházások aránya, még ha ez a vállalkozások számában nem is mutatkozik meg. Természetesen jelentős arányban képviselteti magát Közép-Dunántúl is. A legcsekélyebb értékkel a Dél-dunántúli régió rendelkezik. A foglalkoztatottak aránya nagyságrendileg ugyanilyen képet mutatna. Az ipari parkok összesen 144 500 főt foglalkoztattak, ami az iparban foglalkoztatottak kb. 19% át jelentette 2004-ben.

Forrás: www.gkm.gov.hu

4. ábra. A vállalkozások beruházásainak arányai az ipari parkokban 2004 végén

Végül álljon itt egy összesítő táblázat az ipari park program eredményeiről. Bármelyik mutatóból kiderül, hogy jelentős dinamizmus jellemezte a magyarországi ipari parkok fejlődését az utóbbi 7 évben (1997–2004). A parkok száma 28-ról 165-re, a betelepült vállalkozások száma ez idő alatt több mint nyolcszorosára nőtt.

1. táblázat: Az ipari park program fontosabb eredményei

Jellemzők	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Az ipari parkok száma (db)	28	75	112	133	146	160	165	165
Az ipari parkok területe (ha)	2350	4950	6800	7640	8100	8800	9050	9098
Betelepítettség (%)	21,5	30,0	34,5	32,9	38,4	40,1	42,7	47,0
Betelepült vállalkozások száma (db)	320	685	980	1495	1760	2152	2443	2571
Betelepülő vállalkozások által foglalkoztatottak létszáma (e fő)	27	59	82	110	115	128	139	144,5
Betelepült vállalkozások beruházása (mrd Ft)	166	316	427	662	1003	1264	1256	1540
Betelepült vállalkozások árbevétele (mrd Ft)	619	930	1651	2665	3294	3483	3430	4685
Betelepült vállalkozások export értékesítése (mrd Ft)	514	698	1281	2211	2560	2596	2270	3402
Betelepült vállalkozások exportbevételének aránya (%)	83	75	78	83	78	75	66	71,5

Forrás: www.gkm.gov.hu [6]

Magyarországon az ipari parkok kialakításának indokaként több tényező is megemlíthető. A 90-es évek közepéig nagyarányú szerkezet- és tulajdonosváltás jellemezte a gazdaságot, amivel párhuzamosan iparágak kerültek válságba és a munkanélküliség is jelentős méreteket öltött. Az iparban bekövetkező változás indította el azt a folyamatot, melyben először a fontosabb, hagyományos központok köré szerveződtek az ipari parkok, majd – a fejlődés lehetőségét látva – egyre több és egyre kisebb települések is bekapcsolódtak a rendszerbe. Sokan még ennek ellenére sem tudják, hogy milyen súlyuk van ezeknek a parkoknak a gazdaságban.

4. További tervek, lehetőségek (2007–2013)

Az „Ipari Park" cím elnyerésekor a parkokban általában néhány vállalkozás és jelentős betelepíthető terület van, a fejlesztési igény elsősorban az alapinfrastruktúrák kiépítése. Az ipari parkban a szolgáltatások száma kevés. A fejlődés során a vállalkozások folyamatosan települnek be, az ipari park beépíthető területe folyamatosan csökken. Az egyre több betelepült vállalkozás következtében a szolgáltatások lehetősége és igénye megvalósul, megindul a minőségi fejlődés. A Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP) ennek az elvárásnak kíván megfelelni.

Fejlesztési igény:

– szolgáltató- és inkubátor házak, innovációs központok építése,

– emelt szintű szolgáltatások nyújtásához szükséges fizikai és humán feltételek kiépítése,

– magas szintű, valamennyi betelepült által használható IT hálózat és szolgáltatások megvalósítása,

– a még ellátatlan ipari parki területek alapinfrastruktúrájának kiépítése.

Tehát alapvető cél: a vállalkozások versenyképességét kedvezően befolyásoló üzleti mikrokörnyezet kialakítása az ipari parkokon belül és az ipari park általi magas szintű szolgáltatások nyújtása az ipari parkok határán túl is.

A GOP további főbb fejlesztési céljai

– a vállalkozások közötti együttműködések szervezése, kiépítése,

– az innovációs lánc helyi elemeinek kiépítése (fizikai és humán oldalról egyaránt), valamint a térségi/regionális, országos és EU-s hálózatokhoz való fokozatos kapcsolódás,

– termékalapú értéklánc-klaszterek létrehozása, elsősorban a helyi komparatív előnyökre építve,

– az ipari parkok és a parkokban működő vállalkozások közötti kapcsolatépítés, elsősorban a magas szintű IT technológiák tudatos alkalmazásával, ipari parki portál működtetése, továbbfejlesztése,

– logisztikai szolgáltatások kiépítése.

További tervek, lehetőségek

Az előttünk álló tervezési időszakban (Új Magyarország Fejlesztési terv 2007–2013) az ipari parkok számára alapvetően két támogatási csatorna fog megnyílni:

– közvetlenül, csak az ipari parkok számára elérhető támogatások saját tevékenységük fejlesztésére (GOP és ROP),

– más szervezetekkel, vállalkozásokkal közösen pályázható és közvetíthető támogatások.

A GOP és a ROP közvetlen, illetve közösen elérhető pályázati helyei és támogatási céljai a fenti rendszerekben az alábbiak lehetnek:

GOP

1-es prioritás:

– piacorientált K+F együttműködések (ipari parkok feladata: a vállalatok közötti K+F együttműködés szervezése),

– technológiaintenzív start up-ok fejlesztése (ipari parkok feladata) innovációs központokba, inkubátorházakba a start-up vállalkozások betelepítése),

– innovációs és technológiai parkok építése (ipari parkok feladata), pólus-programba való bekapcsolódás, CSAK a pólus-központok településein),

2-es prioritás:

– vállalkozások támogatása az ipari parki szolgáltatások igénybevételében,

– beruházások támogatása (ipari parkok feladata: a betelepült, illetve a vonzáskörzetben működő vállalkozások segítése a pályázatok elkészítésében, tőkeszervezésben),

– ipari parki közreműködés a vállalkozások működésének fejlesztésében (vállalati folyamatmenedzsment, minőségirányítás, e-kereskedelem),

3-as prioritás:

– ipari parkok fejlesztése, szolgáltatások fejlesztése (fizikai és működési feltételek),

– magas szintű IT szolgáltatások megvalósítása,

– ellátatlan területek infrastruktúrájának kiépítése,

4-es prioritás: JEREMIE

A vállalkozások fejlesztési forrásainak kiegészítése, kedvezményes konstrukcióban (ipari parkok feladata: tanácsadás a betelepült, illetve a vonzáskörzetben működő vállalkozásoknak a tőkeszervezésben, a JEREMIE igénybevételével),

Regionális Operatív Programok (ROP-ok): közvetlen ipari parki támogatások, valamennyi fejlesztési területen.

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány elkészítése során megismert információk alapján az alábbi következtetéseket lehet levonni.

– Magyarország tekintetében az ezredfordulóra kialakult egy erős verseny a környező országokkal – a hazai tőkevonzó képesség megváltozott. Megfelelő képzett-

ségű szakmunkásból ma is hiány van, az autópályák építése sem halad mindenhol a megfelelő ütemben, aminek következtében egyes fejlesztésre váró kistérségi ipari területeket nem lehet közvetlenül megközelíteni.

– A kis- és középvállalkozások fejlesztése újra és újra célként fogalmazódik meg a magyar gazdaságban. Ennek egyik fontos és eredményes eszköze lehet az, ha ezeket a vállalkozásokat megpróbálják ipari parkokba „csalogatni". Ezzel segíthetik azt, hogy a fejlődni kívánó cégek csak a saját tevékenységükkel foglalkozhassanak, miközben a park biztosítja számukra a megfelelő, széleskörű szolgáltatásokat. Ehhez azonban elengedhetetlen ezek fejlesztése .

– Az ipari parkok ismertségükben, szolgáltatásaik színvonalában, fejlődési pályájukban rendkívüli különbségeket mutatnak. Egyes parkoknak könnyen elérhető, bő információtartalommal rendelkező honlapjuk van, másoknak viszont nincs is. A versenyképességük fokozása érdekében – a szolgáltatások folyamatos fejlesztése mellett – elsősorban az információáramláson kellene tehát javítani. Megemlíthetjük például a www.ipariparkok.net honlapot, amely több szakirodalmi forrásban is szerepel. Ellátogatva a honlapra azonban üres oldalakat találunk, a fejlesztés tehát mindenképpen indokolt ezen a téren. Pozitív példa a www.ipnetwork.hu, mely a B-A-Z megyei parkokat mutatja be, és amelynek tartalma kiadvány formájában is elérhető (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ipari Parkok, Felsőzsolca. Készült a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács támogatásával 2004-ben).

– Az ipari parkok gyakran barnamezős területeken, az ott lévő korábbi ipari tevékenységre alapozva jönnek létre, mint rekonstrukciós ipari park. Ezeken a területeken azonban számolni kell a környezetszennyezés tényével. Napjainkban bármilyen tevékenység telepítésénél elengedhetetlen követelmény kell legyen a környezeti károk minimalizálása. A – főként barnamezős – ipari parkok által okozott környezeti károk (pl. vegyi anyagok, fémhulladék) mérséklésére fokozott figyelmet kell fordítani a fejlesztési stratégiában.

Az „ipari park" cím elérése nem jelent hirtelen és magától értetődő pozitív változásokat, csak ha az ipari park üzemeltetői is tesznek valamit a cél érdekében. Ennek kapcsán elmondhatjuk, hogy a parkok kb. 10%-a még nem indította meg a tulajdonképpen a cím elnyerésével vállalt fejlesztéseket, aminek következtében a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium akár vissza is vonhatja a címet. Ez a tény hasonlatos bármilyen más pályázat elnyeréséhez. Hiába nyer egy vállalkozás, az igaz munka csak azután kezdődik.

Irodalomjegyzék:

Rakusz Lajos: *Ipari parkok 1994–2000* (készült az Ipari Parkok Egyesület megbízásából)

Fülöp Gyula 2004. *Kisvállalati gazdálkodás*, 2. kiadás, Aula kiadó

Hajdu Szilvia 2004. *Az ipari parkok napjainkban Magyarországon.* Budapest

www.innovacio.hu (2008.02.21.). Az ipari parkok innovációs szolgáltatásait segítő intézmény- és informatikai hálózatrendszerének kidolgozása (Magyar Innovációs Szövetség, Bp., 2001. május 15.)

www.logsped.hu (2007.04.18.)

www.gkm.gov.hu (2008.02.14.)

Az ipari parkok szerepe a magyar gazdaságban, Összefoglalás. Budapest, 2005. május

www.oth.gov.hu (2007.10.16.)

Nemzeti Fejlesztési Terv (I.)

www.gkm.gov.hu (letöltés: 2008.02.17.)

Az ipari parkok helyzete, fejlődésük távlatai (GKM, 2005. dec. 14.)

Libalegelő? Lucernás? Rakusz Lajos előadásának szerkesztett változata. *Népszabadság*, 2003. okt. 16.

www.norda.hu (2007.09.12.) Észak-magyarországi regionális innovációs stratégia és akcióterv

www.uni-miskolc.hu/ittc (2007.07.18.)

www.belko.hu (letöltés: 2007.08.18.) Bélkő Területfejlesztési Közhasznú Társaság honlapja

www.iparipark.eger.hu (2007.02.18.)

www.ipd-europe.com/magyar/batonyterenye.html (letöltés: 2006. ápr. 18.)

www.svagyon.hu (letöltés: 2007.06.18.). Salgótarjáni Önkormányzat Vagyonhasznosító és Ipari Park Üzemeltető Kft. honlapja

[www.bip.aranyoldalak.hu (2007.05.18.) Balassagyarmati Ipari Park Kft. Honlapja

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ipari Parkok; készült a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács támogatásával 2005-ben

Magyar Statisztikai Évkönyv 2004 (KSH, 2005)

Borsod-Abaúj-Zemplén megye statisztikai évkönyve 2000 (KSH, 2001)

Ózdi Ipari Park (tájékoztató kiadvány)

interm.gau.hu (2007.11.20.) Dr. Bernáth Attila*: A Diósgyőri Ipari Park adottságai, befektetés szervezési stratégiája*

Ipari park: biztató eredmények. *MiNap* közéleti, családi hetilap, III. évf. 16. sz., 1. és 3. o. (2006. ápr. 8.)

www.svip.hu (letöltés: 2007.06.18.)

www.mfor.hu (letöltés: 2007.06.18.) 200 millió forintos fejlesztés a szerencsi ipari parkban (2007.05.14.)

www.itd.hu (2007. 04. 22.) Huszonegy ipari park van a területen – A „vas és acél régiója” (2006.06.20.)

A FIZ Kft. belső dokumentációja

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ipari Parkok, Felsőzsolca. Készült a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács támogatásával 2004-ben

www.magyarkozlony.hu. *Magyar Közlöny*, Budapest, 2005. szept. 13., 122. szám